

Jasper J. Wielaert, *De geldbronnen van het Nationaal-Socialisme en het verrassend bonte spectrum van de aanhoudende nasleep. Een analytisch exposé* (Amsterdam: Preliminair, 2015) 692 p. ISBN 978-94-022-2202-9

Samenzweringstheorieën zijn van alle tijden, maar internet en sociale media voegen er nu een nieuwe dimensie aan toe door de brede toegankelijkheid en snelle verspreiding. Zie bijvoorbeeld het bekende verhaal dat de grote aanslagen op 'nine eleven' 2001 niet het werk waren van Al-Qaeda maar van de CIA en/of de Israëli-sche geheime dienst Mossad. Bovendien lijken complottheorieën meer dan vroeger het publieke discours binnen te dringen. In Nederland is in dit verband bijvoorbeeld interessant dat de pas opgerichte partij 'DENK' van mening is dat dit soort theorieën serieuzer aandacht verdienen en een vorm van 'waarheidsvinding' kunnen zijn.

Deze actualiteit maakt Jasper Wielaerts spin-off van zijn in 2014 uitgekomen 'analytische biografie' van journalist, schrijver, antimilitarist, zakenman – en tevens fantast en oplichter – J.G. Schoup (besproken in TSEG 2016, nummer 1) ook buiten de kleine kring van specialisten belangwekkend. Er kunnen, al is dat niet de eerste doelstelling van het boek, ook meer algemene observaties aan worden ontleend. En wel over hoe via een combinatie van reële, gemanipuleerde en ronduit verzonnen feiten een cruciale gebeurtenis of zelfs de volledige recente wereldgeschiedenis als een grote, vileine samenzwering kan worden gepresenteerd. De kwaadaardige hoofdrol wordt daarbij, zo blijkt uit Wielaerts gedetailleerde overzicht, doorgaans toebedeeld aan een of meer van de 'usual suspects': Westerse grootkapitalisten, Joden, zionisten en vrijmetselaars.

In zijn lijvige nieuwe boek gaat het Jasper Wielaert om 'de aanhoudende nasleep' van de geruchtmakende publicatie die met de naam Schoup is verbonden: *De geldbronnen van het Nationaal-Socialisme*. Dat verscheen in november 1933, dus vrij kort na het aan de macht komen van Hitler, bij een vooraanstaande Nederlandse uitgeverij maar werd spoedig weer uit de handel genomen omdat het een falsificatie zou betreffen. De uitgever spande zich ook zeer in om alle verspreide exemplaren weer terug te kopen, wat op enkele boeken na lukte.

Schoup claimde dat zijn *Geldbronnen* een vertaling betrof van de tekst van een ingevoerde Amerikaan die aan de kaak wilde stellen dat 'Wall Street' en ook iemand als Henri Deterding, de grote man van Shell, de opkomst van Hitler met forse sommen geld hadden gesteund. Zo zouden de betrokkenen hun belangen en toekomstige winsten in het economisch belangrijke maar in chaos verkerende Duitsland hebben willen veiligstellen. Achteraf is overigens het beeld ontstaan dat Schoups schimmige werkstuk, ondanks de gehanteerde falsificerende pen, zeker niet in alle opzichten op fantasie moet hebben berust.

In 29 langere en kortere hoofdstukken bespreekt Wielaert in chronologische

volgorde publicaties die in de periode 1935-2008 verwezen naar *De geldbronnen*, ook heruitgaven van het oorspronkelijke werk maken deel uit van de lijst. In een laatste hoofdstuk wordt ten slotte een reeks publicaties behandeld met slechts korte of zijdelingse verwijzingen naar *De geldbronnen*. Aan de lezer trekt een bonte stoet voorbij van elkaar al dan niet foutief of incompleet overschrijvende en citerende complotdenkers, veelal van extreemrechtse of reactionaire snit. Een enkele maal komt in het nasleep-verhaal ook een bekende naam langs, zoals die van Franz von Papen, de man die Hitler mede aan de macht hielp. Echter, mees-tentijds gaat het om personen, publicaties en obscure uitgeverijen in de marge, zo niet de 'lunatic fringe', van het publieke debat.

Jasper Wielaert heeft met zijn boek veelomvattend monnikenwerk verricht. Jarenlang, en zonder het comfort van een bijbehorende aanstelling, heeft hij in binnen- en buitenland relevante publicaties verzameld en bronnen bekeken, het internet afgeschuimd en waar nodig mondeling informatie ingewonnen. Vervolgens is Wielaert tot een gedetailleerde analyse van de betreffende publicaties gekomen. Voor de onbevange lezer is het daarbij een tamelijk bizarre ervaring dat uit Wielaerts reconstructie onder meer blijkt hoezeer *De geldbronnen van het Nationaal-Socialisme*, dat juist een antifascistische boodschap bevatte en op geen enkele wijze antisemitisch was of verwees naar een bijzondere rol van Joodse bankiers, na 1945 vaak werd gebruikt als quasi-onderbouwing van antisemitische of antizionistische samenzweringstheorieën.

Op Wielaerts boek is zeker kritiek mogelijk. Zo worden wel erg veel zijpaden bewandeld en lange zijwegen ingeslagen. En zo is niet elke passage even gelukkig. Al was het maar omdat de persoonlijke opvattingen van de auteur soms met hem op de loop gaan. Bijvoorbeeld aan het einde van het boek waar, zonder dat dit veel verband houdt met het eigenlijke betoog, enige bladzijden lang wordt uitgehaald naar de Amerikaanse 'War on Terror' (zie de pagina's 549-552). Belangrijker is evenwel dat waar het gaat om de curieuze figuur Schoup, diens *Geldbronnen van het Nationaal-Socialisme* en de nasleep van die geruchtmakende publicatie niemand om het werk van Jasper Wielaert heen kan. Terwijl, zoals gezegd, er bovendien interessante observaties aan kunnen worden ontleend over de denkwereld en werkwijze van bouwers van complottheorieën.

Rein Bijkerk, Veenendaal